

Gregorčič — Praha 1887 od V. Pakoste; Aškerc — Praha 1923 od Vrchlickega; Cankar-Kette-Gradnik — Košice 1925 od J. Wolker in V. Měrka), ne vstevši v to priložnostne izdaje raznih drugih prevajalcev (Babler, Měrka). Ta antologija je hkrati dokaz, da ni bila pretrgana stoletna duhovna vez, ki nas je s Čehi vezala v književnosti izza Prešernovega časa. Dušan Ludvik.

France Novšak: Hudobni angeli. Roman otroka. Pri Ant. Turka nasl. v Ljubljani. 1940. Str. 191.

Kdor pozna »Dečke«, Novšakov prvi roman (1938), in bo zdaj bral »Hudobne angele«, bo mogel ugotoviti presenetljivo mnogo skupnih motivov, ki so značilni za obe knjigi: dokaz, da se pisatelj ni mogel odtrgati od avtobiografske snovi. Komur je še v spominu sprejem »Dečkov«, bo mogel ob »Hudobnih angelih« podpisati marsikatero misel, ki jo je pred letom o Novšakovem prvencu izrekla kritika. Kljub temu pa drži dejstvo, da kaže drugi roman precejšen napredek.

Novšak je uporabil svetopisemsko zgodbo o zavrženih angelih, ki hodijo po svetu v pogubo duš, in stavek iz govora na gori, ki blagruje ljudi čistega srca (ta stavek je motto knjige). Beg pred hudobneži, skrb za ohranitev čistosti — to naj bi bila torej vodilna ideja romana. Lepa ideja, ki pa jo je pisatelj izpeljal, žal, preveč konvencionalno, nedosledno in megleno.

»Hudobni angeli« so razvojni roman Mitje Kraljiča (roj. 1916). Čas dogajanja so leta 1918—1939, a kraji, kjer se dejanje vrši, Ljubljana z okolico, Zagreb in Beograd. Knjiga, ki je razdeljena v 22 poglavij, se mnogo obetajoče pričinja s slavnostno predstavo v ljubljanski operi o priliki osvobojenja. Lahkotno povojno življenje razkroji srečno družino Iva Kraljiča, kateremu devetnajstletna prijateljstva hčerka Margita »nudi svoje ustnice, dušo in telo« (prim. 20). Nesreči s puško sledi ločitev zakona in žena odide z otroki Marjetico, Mitjem in Brunom v mestno okolico. Odslej se vse življenje posredno ali neposredno suče okoli Mitje.

Že »Dečkom« je kritika očitala, da so njih junaki psihološko nemožni. Kakšen je Mitja Kraljič? Tudi on je od začetka do konca vaše zaverovani otrok, nadčlovek: modrijan, ki drugi iščejo njegove družbe, ki sam le malo in premišljeno govori; ljubljenec in miljenec; vitez in kavalir; vzvišen psiholog in učitelj; le najsrečnejšim zaupen prijatelj; usmerjevalec življenjskih usod, skoraj čudodelnik... in kot tak je neprepričljiva, izumetničena oseba. Kako ga riše pisatelj? Mitja desetletnik govori: »Marjetica bo postala kakor druga dekleta. Iz črnega parkeljčka nastane pravi parkelj.« (37.) Dvanajstletnik govori: Kmalu bo (sestra) imela sedemnajst let. Ali jo ima on (Mitja) pravico nadzirati in ali ne odgovarja takšno dekle že samo zase? (46); »Vem dobro, kaj govorim. Boljše bi bilo, da verjameš meni ko njemu« (48). Trinajstletnik kleči pri obhajilni mizi. »Ko ga je duhovnik opazil, je trenutek zadržal hostijo nad kelihom, kakor bi ga ne hotel obhajati...« (54). Pri petnajstih letih se zaljubi v poročeno Margito, ljubico svojega pokojnega očeta: »Margita in Mitja, oba sta čutila, da sta se hotela pogovoriti o sebi« (66) itd. itd.

Duševno neurejena je tudi druga mladina: genialni ljudje in izkušeni starci v otroških oblačilih. Dvanajstletni Milojko utegne zelo posrečeno narisati

Mitjevo karikaturu tedaj, ko mu ta narekuje francosko nalogo (108). Petnajstletna Biserka: »Veliko hočeš zvedeti. Ne vem, če ti morem že danes zaupati...« (178/9) itd. Mnogo psiholoških nedoslednosti (lutkarski zakonci, Margaretina ljubezen do Avda in hkrati groza pred njim itd.) izpričujejo stranske osebe, ki vse preveč modrujejo, vse premalo živé in so zato neverjetne, literarne. Razen dovršenega gangsterja Avda je pisatelj vse osebe oblikoval s skrivnostno, idealno lučjo, a ta luč je nerealistično subjektivna in bleda, tako da je čisto nemogoče razumeti medsebojne odnose teh oseb (n. pr. Margita in Mitja).

Fabulistično in psihološko izhodišče »Hudobnih angelov« je poleg erotike in seksualnosti kakor pri »Dečkih« predvsem puberteta. Če to upoštevamo, bomo lažje prenesli globoke misli, suhe in preudarne dialoge ter zrela dejanja mladostnikov in mladostnic — in lažje bomo vse to oprostili njim kakor tudi avtorju.

Niti tehnika romana ni na višku. V IV. poglavju kulminira Mitjeva in Mimičina ljubezen, a kasneje ne najdemo o Mimici niti sledu več. Deus ex machina v osebi razbojnika Avda je premalo neprisiljena, preskopo izvirna razrešitev romana. Vobče je vse dogajanje prepovršno, premedlo, prehitro. Kakor »Dečkom« manjka tudi temu delu vzročne povezanosti dejanja.

S »Hudobnimi angeli« je skušal Novšak postaviti že drugi spomenik studentovski mladostni rasti. Uspelo mu je sicer bolj ko pred dvema letoma, a časovna in življenjska razdalja med pisateljem in snovjo je bila tudi to pot še mnogo premajhna, da bi ga bila mogla obvarovati pred zaverovanostjo vase, pred zanesenostjo in naivnostjo in ga hkrati usposobiti za umetniško oblikovanje obsežnega gradiva. Premalo se je zamislil ob grajah in zdravih naukih, ki so jih vsebovale ocene »Dečkov«. Novšak ima dar preprostega, prijetnega in tekočega pripovedovanja. S tem darom bo utegnil doseči lepe uspehe v objektivni snovi, kar dokazujejo nekatera močna poglavja pričujočega romana (prizor v beograjski krčmi); a prej se bo moral odpovedati zastrti nezreli in bolni avtobiografičnosti in subjektivno pobarvanemu modrovanju svojih junakov. Prav tako mu ne bo škodilo, ako bo več pažnje posvetil slovenščini.

Založba je knjigo odlično opremila. Kot daljši izvirni pripovedni tekst bodo »Hudobni angeli« nedvomno imeli velik krog čitateljev in spričo poguma mladega pisatelja tudi precej občudovalcev. Vse to pa dejanske umetniške vrednosti Novšakovega »romana otroka« ne bo dvignilo. V. Beličič.

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi. II. zvezek. Ljubljana 1940. Založila Jugoslovanska knjigarna. 306 str.

V dneh vsesplošne zmede, trenj in grozot, ki jih doživljamo, so nam Ušeničnikovi spisi, ki jih zvezek za zvezkom v razmeroma kratkih razdobjih hitita pripravljati avtor in založnica, ne le prepotrebni za duhovno orientacijo, temveč še v posebno uteho in bodrilo. Mirna, toda jasna in odločna Ušeničkova beseda, s katero razkriva zmotna naziranja na najrazličnejših področjih duhovnega življenja, da v tem jasnejši luči pokaže čisti Kristusov nauk, dvigne duha tudi v najtežjih trenutkih in ga navda z optimizmom, kakršnega premore edino le krščanstvo.